Eduskunnan hallintovaliokunta

**Poliisin rooli kotoutumisen edistämisessä ja kotoutumisen onnistuminen**

## 1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Itä-Uudenmaan poliisilaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa liittyen Valtioneuvoston selontekoon kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (VNS 6/2021 vp).

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on tutustunut kyseiseen selontekoon.

## 2 Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto

### 2.1 Poliisilaitoksen ennalta estävä toiminta ja toimintaympäristö

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on konkreettisella tasolla mukana monessa selonteossa esille tuotavassa asiassa. Selonteossa esille tulevia asioita huomioidaan kaikessa poliisitoiminnassa, mutta erityisen hyvin tietyt osa-alueet näyttäytyvät poliisin ennalta estävän toiminnan ja ennalta estävän erityistoiminnan kautta.

Kuten selonteossa mainitaan, on siinä liittymäpintoja useisiin uudistuksiin, valmisteluihin ja ohjelmiin. Myös esimerkiksi poliisin strategiassa ja ennalta estävän toiminnan strategiassa mainitut toimenpiteet ja ydinprosessit ovat yhteydessä selonteossa käsiteltäviin asioihin.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella on 15 kuntaa ja erityisen suurena vieraskielisten ihmisten osuus näyttäytyy Vantaalla: *”Vuodenvaihteessa 2020/2021 vantaalaisista 76,1 prosenttia oli suomenkielisiä, 2,4 prosenttia ruotsinkielisiä ja 21,6 prosenttia vieraskielisiä.”* (Vantaan Väestö 2020/2021, 11) Tämä erityisenä huomiona, koska monet selonteossa mainitut asiat näyttäytyvät poliisinkin silmin korostetusti Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen suurimmassa kaupungissa sekä väestömäärän että rakenteen kautta.

### 2.2 Toimet ihmiskaupan sekä työelämän hyväksikäytön estämiseksi

*”Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti maahanmuuttoa koskevissa uudistuksissa otetaan huomioon ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisy.*

ITÄ-UUDENMAAN POLIISILAITOS
Rahtitie 1 A, PL 98, 01301 VANTAA
kirjaamo.ita-uusimaa@poliisi.fi
Puh. 0295 430 291

*Linjaus on huomioitu myös selonteon valmistelussa. Maahanmuuttajien kotoutumisen edellytyksiä tukee myös hallituksen esitys (HE 253/2020) ulkomaalaislain muuttamiseksi, joka annettiin eduskunnalle 17.12.2020. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseksi sekä työvoiman hyväksikäytön uhrin oikeusaseman parantamiseksi. Esityksen tavoitteena on myös edistää työperäisen hyväksikäytön ilmi tulemista."* (VNS 6/2021 vp, 5)

Selonteossa mainitaan myös työelämän törkeimmät rikokset kohdistuvat usein joko ulkomaalaisiin tai ulkomaalaistaustaisiin ja törkeimmissä tapauksissa hyväksikäyttö on ammattimaista. Kuten Ihmiskaupan vastaisessa toimintaohjelmassa mainitaan, on tärkeää, että ihmiskauppaa torjutaan ilmiölähtöisesti ja rikosprosessissa arvioidaan tunnusmerkistöjen täyttyminen yksittäistapauksissa, muun muassa saatavilla oleva näyttö huomioiden. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksessa on lähimenneisyydessä kiinnitetty huomiota mm. sekä työ- että seksiperäisen ihmiskaupan tunnistamiseen, koulutukseen ja yhteistyöhön rikosprosessin keskeisten toimijoiden kanssa, mm. syyttäjäyhteistyö. Itä-Uudenmaan poliisilaitos on myös päivittänyt edellä mainittuun liittyen omaa sisäistä ohjeistustaan keväällä 2021. Ohjeessa on erityisesti otettu huomioitavaksi 1. tason priorisointikriteerinä *"Ihmiskauppa tai muutoin rikos, joka on kohdistunut haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön."*

*"Maahanmuuttajien rikollisuuden taustalla vaikuttaa samoja tekijöitä kuin valtaväestönkin. Turvallisuusongelmat kasautuvat yleisesti ottaen syrjäytymisen, sosiaalisen pahoinvoinnin ja moniongelmaisuuden ympärille. Riskitekijöitä sekä tekijäksi että kokijaksi joutumisessa ovat heikko sosioekonominen asema, ylisukupolvinen syrjäytyminen, asuinpaikka, nuori ikä, miessukupuoli ja päihteiden käyttö. Näitä tekijöitä vähennetään edistämällä työllisyyttä, koulutusta, osallisuutta, päihteettömyyttä sekä hyvinvointia ja terveyttä."* (VNS 6/2021 vp, 28)

## 2.3 Maahanmuuton aiheuttama turvallisuusongelma

Selonteossa todetaan myös, että ulkomaalaistaustaiset ja ulkomaalaiset sekä tekevät rikoksia, että joutuvat rikoksen uhreiksi suomalaistaustaisia useammin. Edellä mainitut seikat näyttäytyvät konkreettisesti myös rikostilastoissa ja moniviranomaisyhteistyössä mm. sosiaalitoimen asiakkuuksina. Lisäksi on huomioitava, että esimerkiksi toisen polven Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaisten perheiden lapset eivätkä näyttäydy tilastossa ulkomaalaisina tai ulkomaalaistaustaisina, ollessaan Suomen kansalaisia. Itä-Uudenmaan poliisilaitos on lausunut sisäisen turvallisuuden selontekoon liittyen, että *"viranomaisen ja erityisesti poliisin onnistuneen rikostorjunnan kannalta on välttämätöntä, että maahanmuuton aiheuttamista turvallisuusongelmista voidaan puhua viranomaistenkin toimesta ilman leimautumisen pelkoa suuntaan tai toiseen."* Myös poliisin aiheeseen liittyvän

viestinnän tulee olla objektiivista, puolueetonta ja faktoihin perustuvaa. Lisäksi poliisin viestinnässä ja toiminnassa tulee olla esillä myös sovinnollisuuden edistämisen näkökulma.

### 2.3.1 Katujengit ja huumausaineet

Lähihistoriassa on mediassa ollut esillä katujengit ja näiden harjoittama vakava väkivalta erityisesti pääkaupunkiseudulla. Suuri osa katujengeihin liittyvistä nuorista on 20 ikävuoden molemmin puolin ja he ovat maahanmuuttajataustaisia 1. tai 2. polvessa. Mukana on myös alaikäisiä henkilöitä ja näihin porukoihin liittyy osin myös tavallisia nuoria, jotka eivät tee rikoksia. Keskeisenä havaintona on katujengityylisten ryhmittymien ympärille kytkeytyvä ns. ”gansta rap” -kulttuuri ja merkkivaatteiden sekä leveän elämäntyylin ihannointi. Elämäntyylin rahoittamiseen liittyvät huumausaineet ja kuvatunlaisilla ryhmittymillä on yhteys myös järjestyneeseen rikollisuuteen.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on lausunut myös sisäisen turvallisuuden selonteosta, että huumausaineiden käyttö ja siihen liittyvä rikollisuus eivät saa sitä painoarvoa, mikä sille sisäisen turvallisuuden näkökulmasta kuuluisi. Huumausaineet ovat vakavan rikollisuuden merkittävin moottori useissa eri rikoslajeissa, erityisesti vakaviin omaisuus- ja väkivaltarikoksiin liittyen. Tämä näyttäytyy korostuneesti myös maahanmuuttajien rikoksia tekeviin ryhmittymiin liittyvässä toiminnassa. Itä-Uudenmaan poliisilaitos on myös ehdottanut, että huumausaineista ja niiden vaikutuksista laadittaisiin kansallinen selvitys ratkaisuehdotuksineen.

Itä-Uudenmaan poliisi toimii tietojohtoisesti ja faktatietoon perustuen. Tieto on analysoitua ja sisältää myös vertailua muihin toimintaympäristöihin. Esimerkiksi Ruotsissa on kaupunginosia, joissa alkoholia ei myydä lainkaan, mutta huumausainerikollisuus on vakava ongelma. Huumausainerikollisuus houkuttaa helposti muutenkin rikoksille alttiissa asemassa olevia ja helpon rahan toivossa kynnys normaaliyhteiskunnan ulkopuolelle luisumiseen on matala. Tämä näyttäytyy myös erilaisissa ryhmittymissä, joissa yksittäisiä henkilöitä saatetaan ihailla ja heillä on merkittävä rooli nuorten ajatusmaailman muokkautumisessa.

Poliisilla on Itä-Uudellamaalla ollut merkittävä rooli myös eri kulttuuritaustoista tulevien ryhmittymien yhteydenottojen ehkäisemisessä. Osassa on ollut kyseessä kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten perheiden pitkäaikaisistakin riidoista, osassa eri vähemmistöjen keskinäisistä yhteenotoista. Merkittävä asia on, että poliisi saa tiedon kiristyneistä väleistä jo aikaisessa vaiheessa eikä vasta sitten, kun asia on jo kärjistynyt, kuten joissakin tapauksissa on käynyt.

Poliisi käyttää tietojohtoisessa poliisitoiminnassa paikallisen ongelmanratkaisun menetelmiä, jotka saattavat olla hyvin keveitä tai sitten niissä on poliisin lisäksi mukana muita viranomaisia ja 3. sektorin toimijoita. Hyvänä esimerkkinä laajemmasta paikallisesta ongelmanratkaisusta on alun perin

Itä-Uudenmaan radanvarsikunnasta lähtöisin olevan pääosin maahanmuuttajataustaisen huume- ja väkivaltarikoksia tehneen ryhmittymän toimintaan puuttuminen useilla eri keinoilla, valvonnan muodoilla ja viranomaisyhteistyöllä vuonna 2021. Tämänhetkisen tiedon mukaan pääosin nuorista maahanmuuttajista koostuneesta ryhmittymästä suuri osa ei ole tehnyt rikoksia lähimenneisyydessä lainkaan ja osa on tehnyt niitä yksittäisenä henkilönä, ei ryhmittymän nimissä. Joka tapauksessa ryhmittymälle yhteisen imagon ja maineen luoneen nimen käyttö on käytännössä kuihtunut.

## 2.4 Poliisin moniammatillinen yhteistyö

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on kiinteästi mukana moniammatillisissa rakenteissa, joissa rikoksia pyritään ennalta estämään jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjoamaan tukea jo mahdollisesti rikokseen syyllistyneelle sekä hänen perheelleen. Eräänä keskeisimpänä työkaluna näistä on ankkuritoiminta, jonka moniammatillisen ytimen poliisin lisäksi muodostavat sosiaalitoimi, terveystoimi sekä nuorisotoimi. Kansallisuutta ei erikseen ankkuritoiminnan osalta tilastoida, mutta erityisesti Vantaalla suuri osa ankkuriasiakkaista on ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia. *”Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta tarjoavat myös tarvittaessa tukea kotoutumiseen. Moniammatillinen ankkuritoiminta kohdistuu varhaisessa vaiheessa nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennalta ehkäisemiseen.”* (VNS 6/2021 vp, 112) Huomioitava on lisäksi, että kaikki asiakkaat eivät sovellu ankkuriin ja muiden moniammatillisten jatkotoimien asiakkaina on myös runsaasti ulkomaalaistaustaisia lapsia ja nuoria.

Selonteossa mainitaan myös, että viranomaisten lisäksi erilaiset järjestöt ja niiden tarjoama matalan kynnyksen toiminta on merkittävässä roolissa osallisuuden edistämisessä sekä pääsyksi osaksi paikallisyhteisöjä. Itä-Uudenmaan poliisilla on luotuna hyvät verkostot yhteistyökumppaneihin, joista osa on kolmannen sektorin toimijoita. Poliisi osallistuu osaltaan asiantuntijajäsenenä myös moniin tilaisuuksiin, joissa käsitellään ulkomaalaistaustaisen ihmisten asioita ja niiden edistämistä, esimerkiksi Vantaan kaupungin monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta.

Itä-Uudenmaan poliisi on käynyt eräässä vastaanottokeskuksessa säännöllisesti pitämässä laillisuuskasvatusta yksin maahan saapuneille lapsille ja nuorille luottamuksen lisäämiseksi ja tiedon jakamiseksi. Käynnit ovat tavoittaneet kerrallaan useista eri kulttuuri- ja kielellisistä taustoista tulevia lapsia ja nuoria ja saatu palaute käynneistä on ollut hyvää.

Selonteossa mainitaan myös maahanmuuttajien luottavan suomalaisiin instituutioihin valtaväestöä enemmän, mutta luottamuksen vähenevän ajan myötä. Kuten selonteossakin tuodaan esille maahanmuuttajat ovat varsin heterogeeninen joukko ja tämä näyttäytyy myös poliisin toiminnassa varsin erilaisena suhteutumisena ja luottamuksena poliisiin.

Selonteossa tuodaan esille, että ”Ennaltaehkäisevällä työllä on merkittävä vaikutus maahanmuuttajataustaisten henkilöiden palveluiden tarpeelle. Erityisesti isojen kaupunkien osalta on ollut huomattavissa kuitenkin se, että esimerkiksi perheille suunnatuissa ennaltaehkäisevissä tukipalveluissa maahanmuuttajataustaiset perheet ovat osittain aliedustettuja, kun taas yliedustusta on ns. raskaissa, korjaavissa palveluissa esimerkiksi lastensuojelussa.” Tämä näyttäytyy osin myös poliisille erityisesti voimakkaasti oireilevien koulujen kautta, joissa maahanmuuttajien osuus opiskelijoista on suuri. Olemassa olevien moniammatillisten rakenteiden kautta maahanmuuttajataustaisia perheitä pyritään ohjaamaan palvelujen piiriin.

Erityisesti suurissa kasvukeskuksissa maahanmuuttajat ovat usein jollakin tavalla osallisena paikallista ongelmanratkaisua vaativissa asioissa. Vähemmistöjen kontaktoinnilla on päästy hyviin lopputuloksiin luottamuksen lisäämisellä viranomaisia kohtaan sekä vastavuoroisesti avun ja tuen tarjoamiseksi vähemmistöille eri yhteistyötahojen kautta.

Itä-Uudenmaan poliisi on ollut ja tulee olemaan panoksellaan mukana myös maahanmuuttajien rekrytoinnissa, johon selonteossa on myös otettu kantaa. Esimerkiksi 2. asteen oppilaitoksissa on järjestetty ja järjestetään poliisin rekrytointiin liittyviä tapahtumia maahanmuuttajataustaisille nuorille. Näitä on toteutettu oppilaitosten toivomuksesta ja osin poliisihallituksen sekä muiden pääkaupunkiseudun poliisilaitosten kanssa tehdyllä yhteistyöllä.

Selonteossa mainitaan, että hallitus hyväksyi 6.10.2020 naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman. Kuten selonteossa tuodaan esille, THL:n on perustettu vuoden 2021 alussa osaamiskeskittymä kunniaan liittyvän väkivallan torjuntaan, johon liittyvät myös ammattilaisten konsultaatio ja yhteistyö. Itä-Uudenmaan poliisi on keskeisesti mukana kunniaan liittyvän väkivallan torjunnassa esimerkiksi huolta-aiheuttavien henkilöiden kautta, joista osa on ulkomaalaistaustaisia. Luonnollisesti tässäkin tehdään yhteistyötä muiden poliisiyksiköiden ja muiden viranomaisten kanssa.

Asiaan liittyy kiinteästi myös ennalta estävän toiminnan strategiassa mainittu työkalu MARAK (moniammatillinen riskin arviointi), jonka kautta väkivallan uhrille tai uhan alla elävälle on mahdollista laatia turvasuunnitelma moniammatillisesti. Poliisin rooli asiantuntijana tässä prosessissa on merkittävä. Osa MARAK-asiakkaista on ulkomaalaistaustaisia. MARAK-prosessiin ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää tietoutta on jaettu ja koulutusta järjestetty Itä-Uudenmaan poliisilaitoksessa runsaasti lähimenneisyydessä, mm. syksyn 2021 aikana. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella on edustus myös MARAK-toiminnan ohjausryhmässä.

*”Alue- ja sosioekonomiset erot vaikuttavat välillisesti asenneilmapiiriin ja turvallisuuden tunteeseen. Tämä on tärkeää huomioida kuntien suunnittelussa. Myöskin polarisaatiota purkavia sekä ratkaisukeskeiseen vuoropuheluun pohjaavia menetelmiä on tärkeää ottaa käyttöön kunnissa ja järjestöissä osallisuuden lisäämiseksi.”* (VNS 6/2021 vp, 122)

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueen kuntien kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävää ja kuntien kanssa tehdään säännöllistä rakenteissa tapahtuvaa turvallisuusyhteistyötä eri muodoissaan. Tavoitteena on tunnistaa kaikki heikot turvallisuuteen vaikuttavat signaalit mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mukaan lukien polarisaatioon viittaava kehitys ja sen torjuminen. Suuri osa tästä tiedosta muodostuu myös erilaisen poliisitoiminnan kautta. Poliisilla on nollatoleranssi kiusaamiseen, häirintään ja rasismiin. Tämä otetaan korostetusti huomioon Itä-Uudenmaan poliisin toiminnassa sekä ulkoisesti että sisäisesti. Keskeinen yhteistyötaho tässä asiassa on koulut, joiden oppilaista erityisestä Vantaalla on suuri osa maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia. Poliisi on asiantuntijan roolissa myös jakanut tietoa kouluille ja pyrkinyt luomaan rakenteita ja kanavia kaikista turvallisuuspoikkeamista ilmoittamiseksi matalalla kynnyksellä.

3. Poliisilaitoksen kannanotto

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että sisäisen turvallisuuden kannalta kotouttamiseen tulee panostaa niin yksilönvastuun näkökulmasta kuin yhteiskunnan toimestakin. Systematiikan osalta poliisi tekee osansa, mutta päävastuu suuressa osassa kotouttamistoimia tulee olla poliisitoiminnan ulkopuolella, vaikka osassa poliisilla onkin merkittävä asiantuntijarooli. Kuten edellä on kuvattu, Itä-Uudenmaan poliisilaitos toteuttaa osaltaan lainsäädännön ja strategioiden mukaisia selontekoon liittyviä linjauksia yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa turvallisuudentunteen vahvistamiseksi, väkivallan ehkäisemiseksi ja polarisaatiokehityksen torjumiseksi. Itä-Uudenmaan poliisi näkee tärkeänä myös sen, että kotouttamistoimille luotaisiin seurantajärjestelmä, jolla tietoa kerättäisiin ja toimien tehokkuudesta raportoitaisiin säännöllisesti. Järjestelmän toteuttamisen osalta vastuut tulisi olla selkeät ja erityisesti vastuut tulisi asettaa selonteossa keskeisimmin esillä oleville toimijoille.

Itä-Uudenmaan poliisin näkökulmasta on myös huolehdittava, että Sisäministeriön konsernistrategian mukaisesti maahanmuutto on myös hallittua ja yhteiskunnallisesti kestävää. Itä-Uudenmaan poliisilaitos näkee myös erittäin tärkeänä ja sisäisen turvallisuuden kannalta merkityksellisenä, että maasta poistamisen toimeenpanon esteitä poistetaan niissä tapauksissa, joissa Maahanmuuttovirasto ja hallintotuomioistuimet ovat päätyneet henkilön maasta poistamiseen. Erityisen merkityksellistä tämä on vakaviin rikoksiin syyllistyneiden sekä rikollisten löyhien ryhmittymien johtohahmojen osalta, jotka vaikutusvallallaan pystyvät yllyttämään tai muuten vaikuttamaan muiden henkilöiden rikosten tekemiseen erilaisin keinoin. Tehokas, kitkaton ja lainmukainen maastapoistamisprosessi on myös keskeinen tekijä sekä rikollisuuteen liittyvän yleisestävän vaikutuksen - pelotevaikutus että erityisestävän vaikutuksen kautta - aktiivinen rikoksentekijä ei enää pysty toimimaan Suomessa.

| | |
|---|---|
| Poliisipäällikkö | Ilkka Koskimäki |
| Apulaispoliisipäällikkö | Seppo Kujala |

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 16.02.2022 klo 10:00. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

| | |
|---|---|
| Liitteet | Kirjoita tähän |
| Jakelu | Kirjoita tähän tai valitse Muut toiminnot - Jakelu, Tiedoksi, Läsnä |
| Tiedoksi | Kirjoita tähän tai valitse Muut toiminnot - Jakelu, Tiedoksi, Läsnä |